Олег Проців

Мисливські традиції у Галичині під час колективних полювань

Як на даний час, так і сто років тому ведення мисливського господарства та полювання регламентується законом. Але законодавчо неможливо прописати всі нюанси при проведенні полювання, бо для ефективності його необхідно проводити колективно. Крім того, за всіх часів мисливці гуртуються у колективи відповідно до свого соціального становища, і відповідно внутрішні правила полювання є різними.

На даний час порядок поведінки мисливців на колективному полюванні визначається Положенням про порядок поводження зі зброєю, видачі ліцензій на добування мисливських тварин та проведення полювань. Дане положення регламентує два основні напрями – техніку безпеки при поводженні зі зброєю та порядок проведення облавного полювання. Формат статті не дозволяє описати ці положення. Але вважаю, що допитливий мисливець, клацнувши кілька разів комп'ютерною «мишкою», з легкістю знайде і познайомиться з цим Положенням в інтернеті. Тож, на мою думку, для читачів буде набагато цікавіше дізнатись про мисливські традиції, звичаї, правила наших дідів та прадідів, які полювали без телефонів, автомобілів та інших досягнень науки і техніки.

Слід одразу зазначити, що полювання у Галичині організовували виключно мисливські товариства для своїх членів, і такого сучасного поняття, як користувач мисливських угідь, не було. Практично кожне мисливське товариство для обов'язкової реєстрації у Галицькому намісництві створювало свій статут, а також кодекс більш чи менш суворих внутрішніх правил поведінки під час полювань. Так, наприклад, за незаконне добування дичини крім законодавчо встановленого штрафу до державної казни винуватець сплачував штраф у фонд мисливського товариства; кожен член товариства мав право і моральний обов'язок на території мисливських угідь товариства перевіряти будь-яку особу зі зброєю на предмет наявності документів на зброю та на право полювання, а у випадку порушень – повідомити поліцію; ганебним вчинком вважався перехід на інші мисливські угіддя, бо кожен член товариства

повинен досконало знати межі своєї території; не дозволялось полювання із засади на самця козулі, зайця, борсука та лисицю.

Цікаво для сучасника буде дізнатись, як мисливці кінця XIX ст. вирішували питання доїзду до місця колективного полювання. Власне цей аспект вимагав від мисливців суворої дисципліни та пунктуальності. Щоб не випробовувати терпіння товаришів-мисливців, правила внутрішнього розпорядку товариства вимагали від кожного учасника заявити щонайменше за 2 дні до полювання про свою участь у ньому. Мисливці, які подали заявку на участь у колективному полюванні і не прийшли, все одно повинні були сплатити вартість проїзду. Більше того, попередньо оплачений проїзний внесок у разі відсутності заявника не повертався, а йшов на проведення полювання. Регламентований був також час очікування біля возів та бричок (15 хв.), а потяг, звісно, нікого не чекав. Керівництво товариства повинно було домагатись передбачених знижок на залізничні квитки для колективної подорожі.

Крім того, на полюванні всі мисливці були рівними незалежно від соціального становища: адже номери виставлялись відповідно до витягненого жеребу. Аналогічно розподілялись місця у бричках. Ще перед початком нагінки мисливці повинні знати, де вони повинні збиратись після її закінчення. Внутрішні правила проведення колективних полювань визначали найменшу відстань між номерами – 80 кроків. В ревірі не дозволялось голосно розмовляти, а особливо на номері.

Правила визначали порядок власності добутої дичини: якщо по дичині стріляло кілька мисливців, то вона ставала власністю того мисливця, після пострілу якого вона впала. Винятком у розподілі права власності були дикий кабан, вовк, ведмідь і рись, які присуджувались мисливцю, що зробив перший влучний постріл. У разі конфлікту, що стосується власності дичини, за справу брався мировий суд. Якщо ж і він був не в стані вирішити конфлікт, то дичина ставала власністю товариства. Дичина, добута мисливськими охоронцями під час колективних полювань, теж ставала власністю товариства, яку воно одразу після полювання продавало на аукціоні, а кошти йшли на покриття видатків щодо організації полювання. Проте, мисливська охорона не була обділеною:

мисливці, які добули дичину, повинні були сплатити кошти їм на премії (за кабана та самця козулі – 1 злотий, лисицю – 0,5 злотого, зайця – 0,2 злотого, за промах – 0,1 злотого).

Якщо член товариства зустрів у мисливському ревірі мисливського охоронця, то повинен був у його службовій книжці записати дату зустрічі і коротку характеристику виконання ним службових обов′язків. Більше того, в обов'язки членів товариства входив контроль за нагінщиками, які могли вкрасти дичину або зловживати алкоголем. В таких випадках їх звільняли без оплати. Відомий, навіть, випадок, коли нагінщика, що вкрав зайця, було арештовано на два тижні за злодійство.

Визначались певні правила поведінки із зброєю, зокрема зброя мисливця, який виходить на полювання, повинна бути у доброму стані. Не дозволяється робити постріли із несправної зброї. Незалежно від того, чи зброя заряджена чи розряджена, вона на полюванні носиться стволами вгору. На колективних та індивідуальних полюваннях після закінчення кожної нагінки потрібно розрядити зброю і заряджати її, коли мисливець стає на новий номер. Зверталась увага, що особливо уважним при користуванні зброєю потрібно бути під час ожеледиці, на нерівній поверхності, на території, яка поросла кущами, та при переїзді на возі. Право перевірки в товариша зброї на предмет її зарядженості мав кожен учасник полювання[1].

Свої особливі правила організації колективних полювань мало і одне із найстаріших та найелітарніших мисливських товариств Галичини – Лисовицьке (1871 рік заснування). Для членів цього товариства полювання на орендованих мисливських угіддях було безкоштовним. Але кожен член товариства мав право запросити гостя, сплативши за нього десять злотих. У випадку, коли член товариства сам не прибув на полювання. він мав право уступити це право іншому мисливцю, який не був членом товариства, не сплачуючи при цьому кошти. Окремі правила стосувались безпеки поводження з вогнепальною

---

[1] Przewodnik łowiecki członków towarzystwa myśliw. imienia św. Huberta we Lwowie. – Lwów, 1884. – S. 55

зброєю. Так, кожен учасник полювання, який сходив з номерів, повинен був відразу вийняти патрон із рушниці або тримати рушницю відкритою. Порушення цих вимог каралось штрафом у сумі 5 золотих. Крім того, 25 листопада 1872 року ухвалено рішення – заборонити мисливцям, що стоять на номерах, курити сигарети або файки.

Були передбачені товариством правила полювання у складних метеорологічних умовах. Так, при великих завірюхах, коли погано проглядається знак, що оголошує мисливцям про початок нагінки, цей сигнал подавався пострілом, а у нагінці повинно бути щонайменше 35 нагіничів.

Ряд правил Лисовицького мисливського товариства стимулював влучність пострілів та недопущення підранків. У листопаді 1873 року було прийняте рішення платити за промах по рябчику 10 центів (0.1 золотого) штрафу. По кабанах було дозволено стріляти лише кулями. За кожен постріл картеччю передбачався штраф у розмірі 2 золотих. 20 жовтня 1878 року було ухвалено рішення сплатити штраф – 2 золоті за відстріл самки тетерука, бо згідно тодішнього мисливського закону було заборонене добування самиць будь-якого виду дичини. Відповідно до внутрішніх правил товариства заборонялось полювати і на самиць козулі. Якщо по помилці все ж буде відстріляно самицю, то відповідальність несла особа, що стріляла. Інше правило попереджало, що за добування козулі, яка станом на 15 січня не має року, слід було заплатити 15 золотих штрафу.

Правила товариства регулювали також відносини між мисливцями у суперечках про добуту дичину. Так, всі роги козуль, добутих членами товариства, зберігались у спеціальній кімнаті і забрати їх можна було після закінчення часу оренди мисливських угідь товариством. У «Лисовицьких хроніках» знаходимо також опис події на полюванні, коли рись була добута двома мисливцями. Конфлікт був вирішений наступним чином: шкіра рисі залишалась власністю товариства до часу, поки воно не буде ліквідоване, і лише тоді мисливець стане власником цієї шкіри, оплативши 20 золотих.

Колективні полювання зазвичай тривали біля двох тижнів і для обліку добутої дичини кожен член товариства повинен був кожен день звітуватись: скільки зробив пострілів і що добув. За невиконання цієї вимоги передбачався штраф у розмірі 1 золотого.[2]

Слід зазначити, що колективні полювання у Галичині кінця XIX ст. організовували виключно мисливські товариства, які вели мисливське господарство і відповідно до своїх правил внутрішнього розпорядку встановлювали конкретні терміни колективного полювання на різні види дичини, виходячи із вимог чинного мисливського законодавства. Сьогодні ж будь-який мисливець, придбавши ліцензію, самостійно формує мисливську дружину для колективного полювання.

Однією з проблем організаторів колективних полювань була відсутність швидкісних засобів масової комунікації. Так, наприклад, Станіславівське мисливське товариство «Кнея» інформувало мисливців про місце та час проведення полювання через оголошення, розвішені за попередньою домовленістю у магазинах у центральній частині міста.

Внутрішні правила товариства «Кнея» передбачали передачу керівнику полювання дичини, знайденої нагоничами, якщо було невідомо, хто її застрелив. Після полювання проводився аукціон по її реалізації. Проте, до аукціону допускались лише ті особи, які під час цього полювання не добули даного виду дичини. Виручені таким способом кошти йшли у фонд розвитку дичини.

Досить суворими були покарання у товаристві за порушення правил полювання та регламенту товариства. Так, за зміну номеру під час полювання нагінкою штраф становив 50 злотих, за голосну розмову – 50 злотих, за постріл на велику віддаль – 2 злотих, за постріл в сторону нагінки – 5 золотих, за випадкове добування самиці оленя або козулі – 50 злотих тощо. Крім того, за двох чи трьохразове порушення цих правил мисливця виключали з товариства.

У колективних полювання мали право брати участь і запрошені гості, які зобов’язувались виконувати статут та регламент товариства. Про гостя слід

[2] Див про це: Kroniki myśliwskie towarzystwa Lisowickiego w ciągu lat dwudziestu czterych od jesieni 1871, do zimy 1895 włącznie. – Lwów: Nakładem towarzystwa, 1895. – S. 35, 38, 177, 178, 412.

було повідомити керівництво товариства, щоб отримати спеціальний дозвіл на право полювати у певний час і певному мисливському ревірі. Дичина, добута гостем, була його власністю. Однак, на одно полювання не можна було запросити більше ніж двох гостей[3].

Львівське українське мисливське товариство «Тур» видало у 1924 році «Правильник мисливського товариства», яким врегульовувались відносини на колективних полюваннях. Цікавим є пункт про те, що учасники колективного полювання, які вбили більш як двох зайців, повинні були віддати певну частину здобичі «на розраду» тим мисливцям, які не добули жодного зайця. Для заохочення мисливської охорони було запроваджене стрілове (премія для мисливської охорони). Розмір стрілового визначався товариством кожного року. Випадкове добування недозволеного виду дичини не звільняло мисливця від сплати стрілового.

Прагнення українців брати активну участь у суспільному житті передалось і на їхнє мисливське товариство. Так, за занедбування участі у засіданнях керівництва товариства передбачався штраф[4].

На колективних полювання до мисливців виставлялись не лише суто технічні вимоги, але й також моральні. Зокрема, мисливці зобов'язані були культивувати свою культуру, мисливську термінологію, традиції. На порушників мисливської етики, а саме: за вживання нецензурної лайки, за незастосування під час полювання мисливської термінології тощо у багатьох мисливських товариствах накладались штрафи, з яких кошти йшли на розвиток гуманітарних аспектів у мисливстві. Частково з цих коштів мисливці Галичини спричинились до побудови вівтаря Святому Губерту – покровителю мисливців у церкві Святої Єлизавети у Львові[5].

Звісно, з поступом науки і техніки багато правил внутрішнього розпорядку мисливських товариств зжили себе. Пройшли докорінні зміни в організації колективних полювань, в наш вік швидкостей відпали деякі технічні

---

[3] Statut i regulamin towarzystwa łowieckiego „Knieja" w Stanisławowie: rok założenia 1901. – Stanislawów: drukarnia L. Gellera, 1932. – 35 s.
[4] Статут і правильник ловецького товариства «Тур» у Львові. – Львів: Наук.товариство ім. Т. Шевченка, 1926. – С.
[5] Krogulski S. Ołtarz św. Huberta//Łowiec. – 1912. - № 18. – s.214.

питання. Але чи так само далеко просунувся розвиток гуманітарних аспектів у мисливстві? Чи плекаються мисливські традиції, культура, мова? Але це вже тема для іншої статті…

Проців О.Р. Мисливські традиції Галичини //Полювання та риболовля. – 2013. – №2(136) лютий. – С. 5